

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
Zakład Służby Kryminalnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 187

Jerzy Misiak, Karion Smolarek

OSOBA NAJBLIŻSZA W PROCESIE KARNYM

Wybrane aspekty

LEGIONOWO 2019

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
Zakład Służby Kryminalnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 187

Jerzy Misiak, Karion Smolarek

OSOBA NAJBLIŻSZA W PROCESIE KARNYM

Wybrane aspekty

LEGIONOWO 2019

ISBN 978-83-62455-78-2

Korekta, skład i druk:
Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Nakład 86 egz.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA 5

1. POJĘCIE „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” W ROZUMIENIU PRZEPISÓW KODEKSU KARNEGO 7
2. EWALUACJA POJĘCIA „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” 11
3. DOKTRYNA I JUDYKATURA WOBEC PROBLEMU WŁAŚCIWEGO ZDEFINIOWANIA POJĘCIA „OSOBY POZOSTAJĄCEJ WE WSPÓLNYM POŻYCIU” 15
4. PRAKTYCZNE PROBLEMY ZE STOSOWANIEM W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM POJĘĆ „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” ORAZ „OSOBY BLISKIEJ” 18
5. PRZEPISY KODEKSU KARNEGO ORAZ PROCEDURY KARNEJ NAWIĄZUJĄCE BEZPOŚREDNIO DO OKREŚLENIA „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” 19
6. TEZY Z ORZECZNICTWA 21
7. ZAKOŃCZENIE 27

BIBLIOGRAFIA 28

PRZEDMOWA

Pojęcie „osoba najbliższa”, wbrew istniejącym w świadomości prawnej funkcjonariuszy Policji i zwykłych obywateli stereotypom o „banalności” jego znaczenia prawnego, w ocenie znawców tematu odgrywa bardzo istotną rolę zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i postępowaniu jurysdykcyjnym, szczególnie w sytuacji, w której postępowanie karne weszło w etap *in personam*.

Nieprawidłowe usytuowanie osoby najbliższej względem podejrzanego lub oskarżonego w postępowaniu karnym niejednokrotnie potrafi doprowadzić do zgoła nieoczekiwanych rozstrzygnięć – często jaskrawo sprzecznych z podstawowymi zasadami sprawiedliwości społecznej, szczególnie w sytuacjach, w których informacje uzyskane od tej osoby są jedynym zdobytym przez organy ścigania środkiem dowodowym w sprawie karnej.

Klasycznym, aczkolwiek pejoratywnym przykładem skorzystania z uprawnień procesowych osobowego źródła dowodowego o statusie „osoby najbliższej” dla podejrzanego względnie oskarżonego, pozostaje sprawa zabójstwa byłego premiera Piotra Jaroszewicza oraz jego małżonki Alicji Solskiej w dniu 31 sierpnia 1992 r. w Aninie pod Warszawą. Na wstępnym etapie śledztwa jeden z dwóch kluczowych dowodów, a mianowicie obciążające zeznanie konkubiny jednego z podejrzanych, sprawił, iż owi podejrzani spędzili bezzasadnie w areszcie śledczym prawie cztery lata, co skutkowało wypłaceniem przez skarb państwa wielusettyśięcznego odszkodowania. Notabene, ów świadek odwołał swoje zeznania na etapie postępowania dowodowego w sądzie, nie poniosłszy elementarnej odpowiedzialności.

Przykłady o podobnym charakterze można mnożyć, stąd też zrodził się pomysł opracowania, które funkcjonariuszom organów ścigania pomogłoby bardziej zrozumieć uprawnienia oraz zagrożenia, jakie niesie za sobą instytucja „osoby najbliższej” w postępowaniu karnym.

1.

POJĘCIE „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” W ROZUMIENIU PRZEPISÓW KODEKSU KARNEGO

Art. 115 § 11 Kodeksu karnego¹ stanowi, iż osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

Katalog ten posiada charakter enumeratywny, niemniej ma on szerszy zakres i nie dotyczy wyłącznie osób *stricte* ze sobą spokrewnionych.

Osobami najbliższymi są małżonkowie, to znaczy osoby pozostające w związku małżeńskim w rozumieniu przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego², choćby orzeczono wobec nich separację bądź rozwód. Do kategorii osoby najbliższej ustawodawca zaliczył również wszystkich wstępnych (dla „Nowaka” będą to jego rodzice, dziadkowie, pradiadkowie itp.), zstępnych (a więc dla „Nowaka” będą to jego dzieci, wnuki, prawnuki itp.) oraz rodzeństwo. Przez rodzeństwo rozumie się również rodzeństwo przyrodnie, posiadające jednego wspólnego rodzica.

Osobami najbliższymi są dla siebie także powinowaci w tej samej (tzn. takiej jak wstępni, zstępni i rodzeństwo) linii i stopniu. Przez powinowactwo rozumie się relację, jaka powstaje między jednym z małżonków a krewnymi drugiego małżonka. Powinowatymi w tej samej linii i stopniu są zatem dla jednego z małżonków rodzice, dziadkowie, dzieci i wnuki (oraz jeszcze dalsi krewni w linii prostej) drugiego małżonka, a także jego rodzeństwo.

Osobami najbliższymi są także osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonkowie. Są to zatem dla siebie nawzajem przysposabiający i jego małżonek oraz przysposobiony i jego małżonek. Osobami najbliższymi nie są natomiast wobec siebie przysposobiony i krewni przysposabiającego ani przysposabiający i krewni przysposobionego.

Trudności budzi natomiast zdefiniowanie kręgu osób pozostających we wspólnym pożyciu. Niewątpliwie chodzi tu o sytuację faktyczną, zbliżoną swoimi relacjami do sytuacji małżonków. Niezbędne wydaje się zatem występowanie trzech więzi: fizycznej, psychicznej i gospodarczej, a takie więzi faktycznie mogą łączyć nie tylko konkubentów, ale i osoby tej samej płci.

Status osoby najbliższej dla oskarżonego powoduje powstanie po stronie tej osoby konkretnych uprawnień procesowych. Osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań. Prawo odmowy zeznań, jak wspomniano wcześniej, trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

Status osoby najbliższej ogranicza również organy procesowe w zakresie prawa materialnego. W przypadku tzw. przestępstw względnie wnioskowych ściganie sprawcy uzależnione jest od wniosku pokrzywdzonego, dla którego jest on osobą najbliższą (np. art. 177 § 3 k.k.). Do znamion niektórych przestępstw należy działanie na szkodę osoby najbliższej (np. art. 207 § 1 k.k.), a pewna grupa przepisów z relacją bliskości łączy podstawę do nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 2 pkt 3 k.k.) lub niepodlegania karze (art. 233 § 1a i 3 lub 240 § 3 k.k.)³.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600, z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 2086).

³ www.infor.pl-prawo/prawo-karne/inne/264081.Osoba-najblizsza-w-rozumieniu-prawa-karnego.html.

Dla osób mających po raz pierwszy lub sporadyczny kontakt z prawem karnym materialnym należy dokonać elementarnej wykładni większości pojęć, które ustawodawca zawarł w definicji określenia „osoba najbliższa”. W rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego do kręgu „osób najbliższych” zaliczamy:

- 1) małżonków,
- 2) krewnych w linii prostej, tj. wstępnych (rodziców, dziadków) oraz zstępnych (dzieci, wnuki),
- 3) krewnych i w linii bocznej, tj. rodzeństwo, również przyrodnie,
- 4) powinowatych w tej samej linii lub stopniu, tj.
 - w linii prostej, tj. wstępnych, czyli męża matki (ojczyma), męża babki oraz żonę ojca (macochę), żonę dziadka, jak również rodziców, dziadków małżonka, oraz zstępnych (zięcia, synową, pasierba),
 - w linii bocznej, tj. rodzeństwo małżonka (szwagra, bratową),
 - osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonków, a także osoby pozostające we wspólnym pożyciu (chodzi o wspólne pożycie psychiczne i fizyczne oraz o wspólnotę ekonomiczną).

Na pewno znaczenie pojęć małżonków oraz krewnych w linii prostej i bocznej nie nasuwa specjalnych trudności interpretacyjnych, niemniej pojęcie „powinowatego” może już sprawiać pewne problemy. W rozumieniu powyższego artykułu „stosunek powinowactwa” to stosunek prawnorodzinny łączący jednego małżonka z krewnymi drugiego. Jest wyłącznie więzią prawną w odróżnieniu od pokrewieństwa, które jest więzią biologiczno-prawną.

Zgodnie z art. 61⁸ § 1 k.r.o. powinowactwo trwa mimo ustania małżeństwa. Z wyjątkiem sytuacji gdy zostało ono unieważnione, albowiem wtedy powstaje stan taki, jak gdyby nigdy nie zostało ono zawarte. Art. 61⁸ § 2 k.r.o. stanowi o tym, że linię i stopień powinowactwa określa się według linii i stopnia pokrewieństwa. W myśl art. 14 k.r.o. powinowactwo w linii prostej jest względną przeszkodą małżeńską, jedynie z ważnych powodów sąd może udzielić zgody na takie małżeństwo.

Tak jak w przypadku stopni pokrewieństwa, także i różne stopnie powinowactwa miały niegdyś swoje tradycyjnie ustalane nazwy, jednak we współczesnym języku polskim system nazewnictwa uległ znacznemu uproszczeniu; i tak na przykład:

- teść i teściowa oznaczają rodziców współmałżonka (I stopień powinowactwa w linii prostej),
- szwagier oznacza brata współmałżonka albo męża siostry (II stopień powinowactwa w linii bocznej),
- szwagierka oznacza siostrę współmałżonka,
- bratowa oznacza żonę brata.

Powinowactwo zachodzi jedynie między małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka, np. wobec siostry żony, nie zachodzi natomiast między małżonkiem a powinowatymi drugiego małżonka, m.in. wobec szwagra żony. W języku prawniczym taki rodzaj relacji nazywany jest „zimnym powinowactwem”, choć nie zachodzi tutaj powinowactwo w rozumieniu przepisów prawa.

Powinowactwo wywołuje wiele skutków prawnych. Jest brane pod uwagę w prawie rodzinnym (możliwość zawarcia małżeństwa, uzyskania alimentów), w postępowaniach sądowych i administracyjnych (odmowa składania zeznań, wyłączenie pracownika – art. 24 k.p.a.; wyłączenie organu – art. 25 k.p.a., wyłączenie sędziego – art. 48 k.p.c., art. 40 k.p.k., art. 18 prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi), prawie kanonicznym (małżeństwo)⁴.

Przez stosunek przysposobienia w rozumieniu przepisu Kodeksu karnego należy rozumieć nawiązanie między przysposabiającym a przysposobionym stosunku prawnorodzinne podobnego do stosunku między rodzicami a dzieckiem zgodnie z artykułem 121 § 1 k.r.o. Każdy stosunek cywilnoprawny powstaje w rezultacie zdarzenia prawnego. Zdarzeniem prawnym, którego zaistnienie powoduje skutek w postaci powstania stosunku przysposobienia, jest prawomocne orzeczenie przysposobienia.

⁴ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Powinowactwo_\(prawo\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Powinowactwo_(prawo)).

Koniecznymi elementami każdego stosunku cywilnoprawnego są: po jednej stronie prawo podmiotowe, a po drugiej stronie odpowiadający mu, to znaczy korelatywnie z nim sprzężony obowiązek. Te dwa elementy stanowią treść stosunku cywilnoprawnego.

Między stronami tegoż stosunku powstają takie same prawa i obowiązki, jakie istnieją między dzieckiem a jego naturalnymi rodzicami. Stosunek prawny wynikający z przysposobienia jest jednak podobny, ale nie taki sam jak stosunek między rodzicami a ich rodzonym dzieckiem, m.in. dlatego że w niektórych wypadkach przysposobienie może być rozwiązane. Poza tym przysposobienie nie stanowi jednolitej instytucji prawnej. Niekiedy może ono tworzyć stosunek prawnorodzinny tylko między samym przysposabiającym a dzieckiem, bez skutków dla innych członków rodziny, jest to tzw. przysposobienie niepełne.

W orzecznictwie funkcjonuje także inne określenie przysposobienia, a mianowicie, że jest ono aktem formalnym wywołanym poprzez orzeczenie sądu, w którym sąd powołuje stosunek prawny między przysposabiającym a przysposobionym dzieckiem.

W przysposobieniu upatruje się sposobu zaspokojenia z jednej strony potrzeby dziecka co do wychowywania się w rodzinie, a z drugiej – potrzeby spełnienia roli rodzicielskiej przez osoby dorosłe mające własne dzieci lub ich niemające. Wychowanie w zastępczym środowisku rodzinnym, w którym dziecko pozostaje w bliskich, indywidualnych stosunkach z osobami tworzącymi rodzinę, jest niewątpliwie korzystniejsze dla rozwoju dziecka niż wychowywanie się w zakładzie opiekuńczym.

Podstawową funkcją społeczną, jaką współcześnie spełnia przysposobienie dziecka, jest zastąpienie brakującego środowiska rodzinnego. Brak ten może być skutkiem śmierci rodziców, jednak najczęściej rodzice żyją, ale z różnych przyczyn nie spełniają należycie swoich zadań rodzicielskich. Najważniejszym elementem oceny stanu faktycznego i celem adopcji jest dobro dziecka w ujęciu perspektywicznym, tj. mającym na względzie jego rozwój ku dorosłości. Cel ten wynika wprost z normatywnego założenia, że przysposobić można tylko dziecko małoletnie i tylko dla jego dobra, o czym mówi art. 114 § 1 k.r.o. By ten cel osiągnąć, potrzebne jest takie środowisko rodzinne, w którym dziecko zaspokoi swoje potrzeby uczuciowe, a więc znajdzie osoby, które darzą je uczuciem i pragną spełnienia roli rodzicielskiej. Dlatego wydaje się zbyt skrajny pogląd, iż celem, jakiemu ma służyć instytucja przysposobienia, nie jest interes i zaspokojenie potrzeb uczuciowych i rodzinnych przysposabiających, lecz tylko i wyłącznie dobro małoletniego dziecka. Trafniej byłoby powiedzieć, że względem przysposabiających nie może być jedynym celem przysposobienia, ponieważ najpierw trzeba zbadać, czy przysposobienie jest zgodne z dobrem dziecka. Nie można również pomijać postawy i stosunku emocjonalnego kandydatów na przysposabiających do konkretnego dziecka, ponieważ bez wątpienia wpływają one na powodzenie przysposobienia w przyszłości.

W przeszłości adopcja spełniała różne cele, nie tylko o charakterze rodzinnym, ale i publicznym. Przede wszystkim adopcja miała zaradzić niekorzystnej sytuacji osób, które swoich aspiracji majątkowych, politycznych lub dynastycznych nie mogły zrealizować z powodu braku własnych potomków. Kontynuacja władzy danej rodziny czy rodu była możliwa dzięki adopcji, która spełniała rolę odległą od tej, jaką dzisiaj przypisujemy przysposobieniu dziecka.

Po II wojnie światowej przysposobienie jako instytucja prawa rodzinnego stała się szczególnie potrzebna ze względu na znaczną liczbę dzieci pozbawionych rodziców. Dopiero w Kodeksie rodzinnym z 1950 r. zerwano z kontraktową formą adopcji i stała się ona wyłącznie instytucją rodzinnego prawa osobowego, w związku z czym o powstaniu stosunku prawnego w wyniku przysposobienia orzeka sąd opiekuńczy.

Dzisiaj z kolei niepokojąco wzrasta liczba dzieci odrzuconych przez rodziców, wychowawczo zaniedbanych i wskutek tego umieszczonych w zakładach opiekuńczych, a rzadziej w rodzinach zastępczych. Współczesna psychologia rozwojowa wskazuje na, często nieodwracalne, negatywne skutki braku bliskich i stałych więzi rodzinnych dla prawidłowego rozwoju dziecka. Chodzi tu o tzw. sieroctwo spo-

łeczne, które jest często rezultatem patologii rodziny (alkoholizmu, maltretowania dziecka, prostytucji, lekceważącego podejścia do życia), ale także następstwem ubóstwa, nieporadności, choroby nabytej lub wrodzonej, niedorozwoju. Zwraca się uwagę na poważne dla rozwoju psychofizycznego dziecka skutki tzw. choroby sieroczej, nabytej zazwyczaj z powodu braku osobistej styczności z rodzicami i długotrwałego przebywania małego dziecka w zakładzie. Remedium na te dolegliwości poszukuje się w różnych formach zastępczego środowiska rodzinnego, a zwłaszcza w przysposobieniu dziecka.

Poza tym przysposobienie pełni rolę dopełniającą rodzinę w odniesieniu do dzieci pozamażeńskich oraz do dzieci, których jedno z rodziców zawarło powtórne małżeństwo. Przystosabiającym jest w takim wypadku mąż matki lub żona ojca dziecka, wskutek czego tworzy się tzw. rodzina zrekonstruowana.

Polski ustawodawca odrzucił kontraktową postać przysposobienia i nadał mu charakter prawnorodzinny. Samo powstanie stosunku prawnego przysposobienia jest aktem formalnym i następuje na mocy orzeczenia sądu opiekuńczego, a nie z woli stron. Przystosobienie nie jest czynnością prawną. Orzeczenie to ma charakter konstytutywny i jest skuteczne *erga omnes*. Normatywny model przysposobienia według Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oparty jest na trzech podstawowych założeniach:

- niemajątkowym charakterze adopcji,
- realizacji postulatu dobra dziecka,
- równym traktowaniu dzieci przysposobionych i dzieci naturalnych.

Przystosobienie nie jest instytucją jednolitą. Pewne odstępstwo od prawnorodzinny charakteru przysposobienia można dostrzec w możliwości rozwiązania adopcji. Trzeba jednak zaznaczyć, że rozwiązanie nie następuje na podstawie porozumienia stron, lecz jest skutkiem konstytutywnym orzeczenia sądu. Rozwiązanie przysposobienia może nastąpić tylko wtedy, gdy istnieją ku temu ważne powody (art. 125 § 1 k.r.o.)⁵.

⁵ <http://prawo.pracemgr.com.pl/charakter-prawny-stosunku-przysposobienia/>

2.

EWALUACJA POJĘCIA „OSOBY NAJBLIŻSZEJ”

W II Rzeczypospolitej pojęcie „osoby najbliższej” pierwszy raz zostało użyte przez ustawodawcę w Kodeksie karnym z roku 1932.

Art. 91 § 1 rzeczonej ustawy stwierdzał, iż „Najbliższy jest to krewny w linii wstępnej lub zstępnej, rodzeństwo, małżonek, rodzice, rodzeństwo oraz dzieci małżonka”.

W tym przepisie wymieniono wyłącznie osoby, które w myśl ustawy karnej należy nazwać najbliższymi. Obok małżonka znajdują się tam osoby w prostej linii pokrewieństwa, tj.: dziadkowie, rodzice, dzieci, wnuki. Boczną linię pokrewieństwa stanowiło wyłącznie rodzeństwo. W linii prostej powinowactwa rodzice małżonka i dzieci małżonka, zaś w linii bocznej powinowactwa rodzeństwo małżonka.

Należy uznać, iż termin „osoba najbliższa” był ograniczony praktycznie do najbliższej rodziny, gdzie relacje oparte były na instytucjach małżeństwa, powinowactwa oraz pokrewieństwa.

Oprócz pojęcia „osoby najbliższej” Kodeks karny z 1932 r. dokonał wykładni określenia „bliskiego”. W dostępnym piśmiennictwie można spotkać się z postawioną tezą, iż w wyniku zmian społecznych niezbędne stało się stworzenie dodatkowej grupy osób. Ocenę, czy określona osoba spełnia kryteria „bliskiego”, pozostawiono uznaniu organu sądowego.

Art. 91 § 2 ustawy z 1932 r. stanowił, iż „bliski” jest to osoba, która z tytułu pokrewieństwa, powinowactwa, przyjaźni lub obowiązku wdzięczności ma prawo liczyć na szczególne względy danej jednostki. Był to katalog zdecydowanie szerszy od tego zawartego w art. 91 § 1. Oprócz osób najbliższych, zawierał także osoby należące do dalszej rodziny, zarówno danej osoby, jak i małżonka oraz osoby związane emocjonalnie i społecznie. Do tej grupy osób Sąd Najwyższy zaliczył również konkubinę, chociażby ze związku takiego nie było dziecka. Warto też zauważyć, że w trakcie prac Komisja Kodyfikacyjna rozważała karalność konkubinatu, jednak pomysł ten został ostatecznie jednomyślnie odrzucony⁶. W omawianym Kodeksie karnym ustawodawca użył pojęcia „osoby najbliższej”:

- 1) jako przesłanki niepodlegania karze w następujących przepisach karnych:
 - art. 141 – nie podlega karze, kto, nie będąc uprzedzony o prawie do odmowy zeznania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną, grożącą jemu samemu lub jego najbliższym,
 - art. 145 § 2 – nie podlega karze, kto zataja dowody niewinności z obawy przed odpowiedzialnością karną lub hańbą, grożącą jemu lub jego najbliższym,
 - art. 148 § 2 – nie podlega karze, kto udziela pomocy określonej w § 1 osobie najbliższej (utrudnianie lub udaremnianie postępowania karnego), albo z obawy przed odpowiedzialnością karną, grożącą jemu samemu lub jego najbliższym;

⁶ C. Wiśniewski, *Osoba najbliższa w polskich kodeksach karnych*, „Miscellanea Historico-Juridica” 2014, tom XIII, z. 2, s. 243.

2) jako określenia trybu ścigania przestępstw:

- art. 257 § 3 – zabór mienia ruchomego w celu przywłaszczenia,
 - art. 264 § 3 – doprowadzenie osoby najbliższej do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym,
- jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego;

3) jako znamienia czynu zabronionego:

- art. 201 – złośliwe uchylanie się od wykonywania ciężącego z mocy ustawy obowiązku łóżenia na utrzymanie osoby najbliższej.

Określenie „bliskiego” znalazło zastosowanie:

- jako przesłanka warunkowego niepodlegania karze – art. 148 § 3 – utrudnianie lub udaremnienie postępowania karnego prowadzonego wobec osoby bliskiej – sąd może uwolnić od kary sprawcę, który udzielił pomocy osobie bliskiej,
- jako znamię czynu zabronionego – art. 250 – groźba wobec osoby popełnienia zbrodni lub występku na jej szkodę lub szkodę bliskich,
- jako opis znamienia czynu zabronionego – art. 247 – nieudzielenie pomocy człowiekowi mimo braku zagrożenia dla siebie lub osoby bliskiej⁷.

Kodeks karny obowiązujący od 1969 r. zlikwidował ten swoisty dualizm, wprowadzając do porządku prawnego jedno określenie „najbliższego”. Art. 120 § 5 ww. kodeksu zaliczał do „osób najbliższych”: małżonka, wstępnego, zstępnego, rodzeństwo powinowatego w tej samej linii lub stopniu, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, ponadto osobę pozostającą faktycznie we wspólnym pożyciu.

Zaprezentowany powyżej katalog został przez ustawodawcę poszerzony o osoby faktycznie pozostające we wspólnym pożyciu oraz osoby pozostające w stosunku przysposobienia i ich małżonków⁸. Niemniej uczeni zajmujący się przede wszystkim doktryną prawa karnego materialnego uznali, że wykładnia tego przepisu nastęrcza tyle wątpliwości interpretacyjnych, iż zwrócili się kilkakrotnie do Sądu Najwyższego o doprecyzowanie pojęcia „osoby najbliższej”. Z tego też względu Sąd Najwyższy wielokrotnie dokonywał wykładni tego terminu, m.in. w wyrokach z dnia 5 lutego 1971 r. sygn. IVKK253/70, z 5 maja 1973 r. sygn. IVKR197/73, z 10 listopada 1976 r. sygn. VKK184/76, z 5 listopada 1981 r. sygn. IKR240/81 oraz z 9 listopada 1990 r. sygn. WR203/90⁹.

Pomimo wielokrotnie przeprowadzanych na nowo interpretacji tego pojęcia, nierzadko do „osób najbliższych” jako powinowatych w tej samej linii lub stopniu zaliczano: męża matki, czyli ojczyma, babki oraz prababki, synową, zięcia, bratową oraz szwagra. Jednakże według opinii teoretyków i praktyków prawa karnego, tak daleko idące poszerzenie tego pojęcia było działaniem nieprzemyślanym.

W Kodeksie karnym z roku 1969 określenie „osoby najbliższej” użyto w następujących przepisach karnych:

- 1) art. 247 § 3 – nie podlega karze, kto nie wiedząc o prawie do odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną, grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu;
- 2) art. 250 § 2 – nie podlega karze, kto zataja dowody niewinności z obawy przed odpowiedzialnością karną, grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu;
- 3) art. 252 § 2 – nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą;
- 4) art. 254 § 2 – nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia właściwych organów z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu;

⁷ Tamże.

⁸ Tamże, s. 243.

⁹ Tamże, s. 244.

5) jako znamiona czynu zabronionego:

- art. 186 § 1 – kto uporczywie uchyla się od wykonania ciężącego z mocy ustawy obowiązku łozenia na utrzymanie dziecka, rodziców lub innej osoby najbliższej i przez to naraża ją na nie-
możność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych,
- art. 166 – kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę najbliż-
szych, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona;

6) jako wskazanie trybu ścigania przestępstw:

- art. 203 § 3 – jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wnio-
sek pokrzywdzonego,
- art. 204 § 4 – jeżeli przywłaszczenie nastąpiło na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na
wniosek pokrzywdzonego,
- art. 205 § 3 – jeżeli oszustwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na
wniosek pokrzywdzonego,
- art. 214 § 4 – jeżeli przestępstwo zaboru pojazdu w typie podstawowym lub kwalifikowanym
popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego¹⁰.

Kodeksy karne, zarówno z 1969 r., jak i obecnie obowiązujący z 1997 r., praktycznie w taki sam sposób dokonały wykładni pojęcia „osoby najbliższej”. Ustawodawca rozstrzygnął ten problem w art. 115 § 11 Kodeksu karnego w rozdziale „wyjaśnienie pojęć ustawowych”.

Jedyną modyfikacją, na którą zdecydował się prawodawca w aktualnie obowiązującym kodeksie, było pozbycie się słowa „faktycznie” z opisu „osoby najbliższej”.

Z uwagi na fakt, iż pojęcie „najbliższego” użyte w Kodeksie karnym z 1969 r. zostało zastąpione okre-
śleniem „osoby najbliższej” wprowadzonym w Kodeksie karnym z 1997 r., uznano, iż wypowiedzi dok-
tryny i orzecznictwa, poczynwszy od 1969 r., w żaden sposób nie straciły na swojej aktualności¹¹.

W Kodeksie karnym z 1997 r. prawodawca użył określenia „osoba najbliższa” zarówno w części ogól-
nej, jak i szczególnej. Sformułowania tego można doszukać się m.in. w następujących unormowa-
niach prawnych: art. 41a § 1 k.k., art. 72 § 1a k.k., art. 75 § 1a k.k., 157 § 4 i 5 k.k., art. 177 § 3 k.k.,
art. 278 § 4 k.k., art. 279 § 2 k.k., art. 284 § 4 k.k., art. 285 § 22 k.k., art. 286 § 4 k.k., art. 287
§ 3 k.k., art. 289 § 5 k.k., art. 190 § 1 k.k., art. 190a § 1 k.k., art. 207 § 1 k.k., art. 209 § 1 k.k., art. 239
§ 2 k.k., art. 239 § 3 k.k.

Zgodnie z wcześniejszą wykładnią sądową pojęcie „najbliższego” obejmowało:

- wstępnego (rodziców, dziadków oraz pradiadków),
- zstępnego (dzieci, wnuki oraz prawnuki),
- powinowatego (krewnego jednego ze współmałżonków),
- rodzeństwo (braci i siostry).

W latach siedemdziesiątych i kolejnych Sąd Najwyższy oraz sądy apelacyjne, odpowiadając na za-
potrzebowanie judykatury, niejako zostały zmuszone doprecyzować interpretację „osoby najbliższej”,
stąd przyjmuje się, iż:

- mąż siostry podejrzanego / oskarżonego należy do grona osób najbliższych¹²,
- pasierb podejrzanego / oskarżonego należy do osób najbliższych¹³,
- córka brata podejrzanego / oskarżonego – bratanica nie jest osobą najbliższą¹⁴,
- syn siostry podejrzanego / oskarżonego nie jest osobą najbliższą¹⁵,

¹⁰ Tamże, s. 245.

¹¹ J. Majewski, *Komentarz do art. 115 Kodeksu karnego*, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz LEX*, red. A. Zoll, Warszawa 2012, s. 1392.

¹² Wyrok SN z dnia 5 listopada 1981 r., sygn. I KR 240/81.

¹³ Wyrok SN z dnia 10 listopada 1976 r., sygn. VKR 184/76.

¹⁴ Wyrok SN z dnia 5 lutego 1971 r., sygn. IV KR 253/70.

¹⁵ Wyrok SA w Krakowie z dnia 14 marca 1991 r., sygn. II AkR 16/91.

- rodzeństwo rodziców podejrzanego / oskarżonego oraz małżonkowie tego rodzeństwa (wuj, stryj, ciotka) nie są najbliższymi¹⁶,
- małoletni pozostający w rodzinie zastępczej tymczasowo, względnie oddany jej pod opiekę, nie jest osobą najbliższą¹⁷.

Rozważając kwestię ewentualnego ustania „powinowactwa” w rozumieniu prawa karnego, Sąd Najwyższy uznał, iż pomimo unormowania powinowactwa w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w takich przykładowo sytuacjach, jak rozwód czy też rozpad instytucji małżeństwa nie pozbawia powinowatego przymiotu „osoby najbliższej” w realiach art. 115 § 11 k.k. Takie rozwiązanie potwierdził ustawodawca w art. 61 § 1 k.r.o. oraz Sąd Apelacyjny w swoim rozstrzygnięciu o sygn. IIAKa165/12¹⁸.

¹⁶ Wyrok SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 1992 r., sygn. II Akc 37/92.

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 4 lutego 2010 r., sygn. VKK 296/09.

¹⁸ Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 grudnia 2012 r., sygn. IIAKa 165/12.

3.

DOKTRYNA I JUDYKATURA WOBEC PROBLEMU WŁAŚCIWEGO ZDEFINIOWANIA POJĘCIA „OSOBY POZOSTAJĄCEJ WE WSPÓLNYM POŻYCIU”

Największym wyzwaniem dla przedstawicieli doktryny oraz judykatury stało się optymalne doprecyzowanie pojęcia „osoby pozostającej we wspólnym pożyciu”. W jednym z orzeczeń Sądu Najwyższego z 1973 r. przyjęto, iż mówiąc o osobie pozostającej faktycznie we wspólnym pożyciu, kodeks ma na względzie konkubenta oraz konkubinę¹⁹.

W polskim prawie nie zdefiniowano precyzyjnie pojęcia konkubinatu. W orzeczeniu z 15 października 1975 r. Sąd Najwyższy uznał, że konkubinatem nie jest związek dwojga ludzi odmiennej płci, gdzie oskarżony bywał często w domu swojej partnerki i prawdopodobnie sporadycznie z nią współżył²⁰. Z kolei w orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Krakowie stwierdzono, iż nie można zrównywać z konkubinatem luźnego związku partnerskiego. Doraźne kontakty, choćby połączone ze współżyciem seksualnym, prezenty, nawet przelotne uczucie, nie wyczerpują jeszcze kompletu znamion pozostawania faktycznie we wspólnym pożyciu, różniącego się od małżeństwa jedynie brakiem dopełnienia wymogów formalnych²¹.

Kluczowej wykładni określenia „wspólnego pożycia” w pojęciu związków pozamałżeńskich dokonał dopiero Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 listopada 1975 r., w którym nie odwołując się do określenia konkubinatu, stwierdził, iż za istotne i konieczne elementy wspólnego pożycia uznać należy następujące: wspólne życie psychiczne i fizyczne, wspólnotę ekonomiczną i trwałość związku. Te elementy bowiem wskazywać mogą, że pomiędzy dwiema osobami odmiennej płci zachodzi taki związek, który od związku małżeńskiego różni się tylko brakiem prawnej legalizacji faktycznego związku małżeńskiego²². We wskazanym orzeczeniu, wyraźnie podkreślono, iż wspólne życie w rozumieniu prawa karnego, może mieć miejsce wyłącznie pomiędzy osobami odmiennej płci.

Na gruncie doktryny oraz orzecznictwa, które obowiązują obecnie, na szczególną uwagę zasługuje postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2004 r., w którym uznano, iż określenie „wspólnego pożycia” odnosi się wyłącznie do konkubinatu, a w szczególności do związku kobiety i mężczyzny. Wziąwszy pod uwagę fakt, iż praktycznie do tej pory nie istnieje prawna definicja konkubinatu i zważywszy zarazem, że Sąd Najwyższy w podniesionym wyżej orzeczeniu użył określenia „w szczególności”, należy skonstatować, iż „wspólne życie” może obejmować również związki homoseksualne.

Z takiej interpretacji pojęcia wspólnego pożycia niezbieżnie wynika, że w żadnym razie nie można uznać za osobę najbliższą narzeczonej, niepozostającej we wspólnym pożyciu, znajomego, kolegi, udostępniającego danej osobie lokal mieszkalny, a nawet brata konkubiny²³.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 5 września 1973 r., sygn. IV KR 197/73.

²⁰ Wyrok SN z dnia 15 października 1975 r., sygn. V KR 93/75.

²¹ Wyrok SA w Krakowie z dnia 11 grudnia 1997 r., sygn. II A Ka 226/97.

²² Wyrok SN z dnia 12 listopada 1975 r., sygn. V KR 205/75.

²³ C. Wiśniewski, *Osoba najbliższa w polskich kodeksach karnych*, s. 248.

Istotną przesłanką jest również trwałość związku, a zatem była konkubina nie może być uznana za osobę najbliższą w pojęciu art. 115 § 11 k.k.²⁴

Jak zaprezentowano na podstawie wcześniej przywoływanych orzeczeń sądowych, wykładnia określenia „wspólnego pożycia” ulegała systematycznej ewaluacji. W aktualnym stanie prawnym ze „wspólnym pożyciem” mamy do czynienia wówczas, gdy spełnione zostały kumulatywnie trzy przesłanki²⁵ łączące dwie osoby, tj. istnieje pomiędzy nimi więź duchowa, fizyczna oraz gospodarcza. Można stwierdzić, że:

- więź duchowa wyraża się we wzajemnych związkach psychicznych, opartych przede wszystkim na lojalności,
- więź fizyczna przejawia się w fizycznym współżyciu, jednakże takie okoliczności, jak choroba, podeszły wiek, wyjazd, mogą usprawiedliwiać brak współżycia,
- więź gospodarcza to prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego, przy czym konieczna rozłąka może usprawiedliwiać niewykonywanie także tej więzi.

Należy nadmienić, iż w oparciu o te same więzi, sądy w trakcie postępowania rozwodowego dokonują analizy rozkładu pożycia małżeńskiego. Instytucja małżeństwa rządzi się takimi samymi przesłankami, jak forma wspólnego pożycia. Jedyną różnicą jest brak zawarcia związku małżeńskiego²⁶.

O ile sprawa konkubinatów dwojga osób o różnej płci nie powinna wywoływać istotnych sporów przedstawicieli doktryny, o tyle kwestia związków, konkubinatów homoseksualnych może budzić pewne kontrowersje w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.

W opinii znawcy prawa karnego P. Daniluka konkubinaty homoseksualne należy stawiać na równi ze związkami osób odmiennej płci, o ile konkubentów łączy więź fizyczna, duchowa i gospodarcza. W jego ocenie ustawodawca w art. 115 § 11 k.k. wyartykułował jedynie kwestię wspólnego pożycia, nic nie wspominając o płci osób żyjących w takiej relacji. Zatem zgodnie z łączącą zasadą *lege non distinguente* należy uznać, że wspólne pożycie dotyczy zarówno kobiety i mężczyzny, jak i dwóch kobiet bądź dwóch mężczyzn, co w istocie zgodne jest z normą konstytucyjną, wyrażoną w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP²⁷. Propagatorzy takiego stanowiska w swoich ocenach powołują się na relacje występujące w związkach dwóch osób tej samej płci. Skoro bowiem w takim przypadku mamy do czynienia z udowodnioną więzią duchową, fizyczną oraz gospodarczą, to nie sposób odmówić tym osobom uprawnień wynikających z dyspozycji art. 115 § 11 k.k.²⁸

Dodatkowo, zwolennicy tak postawionej tezy przywołują na poparcie swoich racji wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 marca 2010 r., w postępowaniu nr 13102/02 (Kozak przeciwko Polsce), w którym organ orzekający stanął na stanowisku, iż nasz kraj naruszył Europejską Konwencję Praw Człowieka przez nierówne traktowanie związków homoseksualnych i heteroseksualnych²⁹. Również Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wydanym orzeczeniu uznał, że pod pojęciem konkubinatu należy rozumieć faktyczną, stabilną wspólnotę majątkowo-osobistą dwojga osób, bez ich różnicowania na płęć³⁰.

Adwersarze takiego stanowiska twierdzą, iż konkubinaty niejako zawiera wszystkie cechy małżeństwa, a jedyną różnicą obu instytucji jest brak przewidzianego prawem usankcjonowania pierwszej z wymienionych relacji. Podkreślają ponadto, że polska ustawa zasadnicza stanowi, iż pod pojęciem małżeństwa rozumie się związek mężczyzny i kobiety.

²⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 października 2012 r., sygn. II AK a 349/12.

²⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1995 r., sygn. I CO 5/55, nr 3, poz. 46.

²⁶ C. Wiśniewski, *Osoba najbliższa w polskich kodeksach karnych*, s. 248.

²⁷ P. Daniluk, *Komentarz do art. 115 Kodeksu karnego*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 6 (wersja elektroniczna, 30.08.2013 r.).

²⁸ M. Jachimowicz, *Przestępstwo stalkingu w świetle noweli Kodeksu karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 3, s. 46.

²⁹ <http://bip.ms.gov.pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/orzeczenia-w-sprawach-dotyczacych-polski/download.265,0htm> [dostęp: 10.10.2013 r.].

³⁰ Wyrok S.A. w Białymstoku z dnia 23 lutego 2007 r., sygn. I ACA 590/06.

Dlatego w ich opinii nie należy rozszerzać wykładni określającej „konkubinat” także na związek osób tej samej płci. Problem ten miały rozwiązać ustawy o związkach partnerskich lub umowie związku partnerskiego. Niemniej projekty rzezonnych ustaw nie przeszły ścieżki legislacyjnej. Zawierały one w swojej treści pewną modyfikację pojęcia „osoby najbliższej”. Inicjatorzy nowelizacji art. 115 § 11 k.k. uznali, że optymalnym rozwiązaniem byłoby przyjęcie, iż „osobą najbliższą” jest małżonek, partner, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek albo jej partner, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu niezależnie od jej płci³¹.

Zasadniczy przełom w rozstrzygnięciu istnienia wielodziesięcioletniego dylematu, czy pojęcie „osoby najbliższej” obejmuje związki homoseksualne, przyniosła dopiero uchwała z dnia 25 lutego 2016 r. w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. W uchwale tej Sąd Najwyższy odpowiedział na dwa jakże ważne pytania bezpośrednio nawiązujące do wykładni art. 115 § 11 k.k.:

- czy odmienność płci jest warunkiem pozostawania we wspólnym pożyciu w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.,
- jakiego rodzaju więzi charakteryzują stan wspólnego pożycia w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.

Według Sądu Najwyższego zawarty w art. 115 § 11 k.k. zwrot „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu” określa osobę, którą łączy z inną osobą taka relacja faktyczna, w której pomiędzy nimi istnieją jednocześnie więzi duchowe (emocjonalne), fizyczne oraz gospodarcze (wspólne gospodarstwo domowe). Ustalenie istnienia takiej relacji jest możliwe także wtedy, gdy brak określonego rodzaju więzi jest obiektywnie usprawiedliwiony. Odmienność płci osób pozostających w takiej relacji nie jest warunkiem uznania ich za pozostające we wspólnym pożyciu w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.³²

³¹ C. Wiśniewski, *Osoba najbliższa w polskich kodeksach karnych*, s. 250.

³² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., sygn. I KZP 20/15.

4.

PRAKTYCZNE PROBLEMY ZE STOSOWANIEM W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM POJĘĆ „OSOBY NAJBLIŻSZEJ” ORAZ „OSOBY BLISKIEJ”

Polskie prawo składa się z wielu gałęzi. Jedną z nich jest prawo medyczne. Efektem zmian w tekście ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry³³ była nowelizacja art. 14 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta³⁴. Niestety na etapie postępowania legislacyjnego nie dostrzeżono potrzeby korelacji pomiędzy tymi dwoma ustawami.

W ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. zmieniono bowiem treść art. 14 ust. 3, który brzmi obecnie „osoby wykonujące zawód medyczny, z wyjątkiem przypadków, o których mowa w ust. 2 pkt. 1–3 i ust. 2a, są związane tajemnicą również po śmierci pacjenta, chyba że zgodę na ujawnienie tajemnicy wyrazi osoba bliska (...)”. Oczywiście dla prawnika nie ulega wątpliwości, że taką osobą jest osoba wskazana w treści art. 3 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, czyli małżonek, krewny lub powinowaty do drugiego stopnia w linii prostej, przedstawiciel ustawowy, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu lub osoba wskazana przez pacjenta.

W praktyce lekarz niemający wykształcenia prawniczego może mieć wątpliwości, czy taką osobą bliską nie jest być może osoba wskazana w treści art. 115 § 11 k.k., który nie dość, że traktuje o „osobie najbliższej”, to dodatkowo określa nieco inny zakres podmiotów. Nowelizując ustawę z dnia 6 listopada 2008 r., dodano, że zwolnienia z tajemnicy nie stosuje się, jeśli jej ujawnieniu sprzeciwia się inna osoba bliska. Tak więc również osoby wykonujące zawód medyczny staną przed dylematem, czy czasami żądaniu ujawnienia tajemnicy nie sprzeciwiają się jakieś osoby bliskie w rozumieniu ustawy, które być może nie wiedzą o śmierci pacjenta, przebywają za granicą, odbywają służbę wojskową, a kontakt z nimi jest utrudniony³⁵.

Zaprezentowane wyżej sprzeczności pojawiły się dopiero po wejściu w życie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta³⁶. Do tego czasu ustawodawca czuwał nad pewnego rodzaju unifikacją, strzegąc, aby pojęcie „osoby najbliższej” było niejako z automatu implementowane do innych aktów normatywnych. Z tego powodu przed wprowadzeniem nowej ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. nie było wewnętrznych sprzeczności pomiędzy poszczególnymi aktami prawnymi, natomiast po tej dacie, takowe sprzeczności są. Rekapitułując, należy stwierdzić, że art. 115 k.k. w §11 mówi wyłącznie o „osobie najbliższej”, a nie „bliskiej”.

³³ Dz. U. z 2019 r. poz. 537, z późn. zm.

³⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 1127, z późn. zm.

³⁵ J. Sobczak, *Osoba bliska a osoba najbliższa*, „Gazeta Lekarska”, wydanie z dnia 22 grudnia 2016 r.

³⁶ Dz. U. poz. 1070, z późn. zm.

5.

PRZEPISY KODEKSU KARNEGO ORAZ PROCEDURY KARNEJ NAWIĄZUJĄCE BEZPOŚREDNIO DO OKREŚLENIA „OSOBY NAJBLIŻSZEJ”

Analizując aktualnie obowiązujące przepisy Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego³⁷, nie sposób nie zauważyć, że ustawodawca wielokrotnie zawiera w konkretnych przepisach pojęcie „osoby najbliższej”. Najczęściej ma to bezpośredni związek z poniższymi zagadnieniami.

1. Ściganie sprawców w trybie względnie wnioskowym – dotyczy to występków, w których przypadku uruchomienie procesu samego wszczęcia postępowania przygotowawczego uzależnione jest od złożenia stosownego wniosku o ściganie, a także sprawców ustalonych z nazwiska. Art. 12 § 2 k.p.k. stanowi, że w razie złożenia wniosku o ściganie niektórych tylko sprawców obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku, o czym należy uprzedzić składającego wniosek. Przepisu tego nie stosuje się do najbliższych osoby składającej wniosek. Prawny sens tego ostatniego zdania sprowadza się do tego, że jeżeli przestępstwo ścigane w trybie względnie wnioskowym popełniło co najmniej dwóch sprawców, a jeden z nich posiada status osoby najbliższej dla pokrzywdzonego, to w takiej sytuacji procesowej od woli pokrzywdzonego zależy, czy organy ścigania podejmą stosowne czynności procesowe. Klasycznym przykładem występkę ściganego w trybie względnie wnioskowym jest przestępstwo z art. 177 § 1 k.k., w którym ściganie sprawcy wypadku komunikacyjnego jest uzależnione od łącznego spełnienia dwóch przesłanek:
 - osoba bądź osoby pokrzywdzone wypadkiem komunikacyjnym są osobami wyłącznie najbliższymi w stosunku do sprawcy występkę,
 - osoba lub osoby pokrzywdzone tego typu przestępstwem doznały średniego uszczerbku na zdrowiu.
2. Sytuacja procesowa samego świadka wobec podejrzanego lub oskarżonego – jego uprawnienia, bezpośrednio wynikające z dyspozycji art. 182 § 1 i 2 k.p.k., który stanowi, iż:
 - osoba najbliższa dla podejrzanego (oskarżonego) może odmówić zeznań,
 - prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobieniaoraz z dyspozycji art. 183 § 1 i 2 k.p.k., który stanowi, że:
 - świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,
 - świadek może żądać, aby przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą.
3. Sytuacja faktycznego zagrożenia osoby w razie złożenia przez nią zeznań obciążających sprawcę „poważnego” przestępstwa, art. 184 § 1 k.p.k. – jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego

³⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987, z późn. zm.).

najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

4. Zabezpieczenie interesu prawnego pokrzywdzonego przestępstwem przez „osobę najbliższą”, w sytuacji ewentualnej śmierci osoby pokrzywdzonej. Do podniesionej kwestii ustawodawca odniósł się w sposób nader precyzyjny, a mianowicie:

- w art. 52 § 1 k.p.k., który stanowi, iż w razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe (...), mogą one np. pojednać się ze sprawcą, złożyć wniosek o ściganie karne bądź też w pewnych sytuacjach złożyć wniosek o wznowienie postępowania karnego,
- w art. 52 § 2 k.p.k. – w przypadku gdy organ prowadzący postępowanie dysponuje informacjami o osobach najbliższych dla pokrzywdzonego lub osobach pozostających na jego utrzymaniu, poucza o przysługujących uprawnieniach co najmniej jedną z nich.

Należy także wspomnieć o przepisach ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka³⁸, która pozwala na gruncie ustawowym ubiegać się osobie najbliższej dla świadka lub pokrzywdzonego o szeroko pojętą ochronę i pomoc ze strony wyspecjalizowanych komórek organów ścigania, w przypadku uzasadnionego podejrzenia zagrożenia ich życia lub mienia.

³⁸ Dz. U. poz. 21.

6.

TEZY Z ORZECZNICTWA

1) VKK247/13 – postanowienie Sądu Najwyższego w Warszawie z dnia 21 stycznia 2013 r. – wyjątkowo zamiast tezy kluczowy fragment uzasadnienia.

W doktrynie i orzecznictwie sądowym występuje praktycznie jednolity pogląd, że ustalenie kategorii osób mogących wykonywać prawa zmarłego pokrzywdzonego (zarówno zastępczo, jak i następczo), wstępując w miejsce pokrzywdzonego, który wykonywał określone uprawnienia i zmarł w trakcie postępowania, winno następować poprzez przenoszenie zakresu normy z art. 115 § 11 k.k., do zakresu reguły z art. 52 § 1 k.p.k. (por. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Tom I, wyd. 4, pod red. P. Hofmańskiego, s. 396; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 1997 r., IIKKN300/97, Prok. i Pr. 1998/Nr 5, poz. 7; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1978 r. IVKR299/78, OSN-KW1979/nr 4, poz. 45; uzasadnienie do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r. IKZP11/11, OSNKW2011/nr 10, poz. 89).

Należy przypomnieć, iż zgodnie z art. 52 § 1 k.p.k., w razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia prokurator, działając z urzędu. Z kolei definicję legalną pojęcia „osoba najbliższa” zawiera art. 115 § 11 k.k., stwierdzając, że osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu. Powyższe wyliczenie ma charakter zamknięty, wyczerpujący, zaś definicja „osoby najbliższej” nie może być poddana wykładni rozszerzającej. W rezultacie, tylko enumeratywnie wymienione w art. 115 § 11 k.k. podmioty mogą rościć sobie prawo do wszelkich procesowych uprawnień zagwarantowanych dla osoby najbliższej. Innymi słowy, wyłącznie osobom wymienionym w treści art. 115 § 11 k.k. przysługuje prawo realizacji uprawnień pokrzywdzonego w razie jego śmierci, zgodnie z art. 52 k.p.k. Zakres tych uprawnień nie może być w drodze wykładni rozszerzany na jakiegokolwiek inne podmioty (por. Magdalena Kornak, glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2011 r., I KZP 11/11, Lex/el. 2012).

Nie wdając się w szersze rozważania, gdyż z uwagi na charakter analizowanego zagadnienia jest to zbyt techniczne, należy zauważyć, że małżonkiem jest osoba pozostająca z drugą osobą w związku małżeńskim. Natomiast małżeństwo ustaje z chwilą śmierci jednego ze współmałżonków (art. 55 § 1 k.r.o.), jak również z chwilą uprawnocnienia się wyroku unieważniającego małżeństwo (art. 17 k.r.o.) albo orzekającego rozwiązanie małżeństwa przez rozwód (art. 56 k.r.o.). Nie przestają jednak być osobami najbliższymi względem siebie w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. osoby, wobec których orzeczono separację, gdyż ich małżeństwo nie uległo przez to rozwiązaniu. Treść przepisu art. 115 § 11 k.k. prowadzi do wniosku, że w konkretnym przypadku „bycie najbliższym” względem drugiej osoby opierać się musi na którejs z następujących podstaw: węzle małżeństwa, więzach krwi, stosunku powinowactwa, stosunku przysposobienia albo wspólnym pożyciu (por. *Kodeks karny. Komentarz*. Tom I, wyd. 4, pod red. A. Zolla, s. 1390–1391).

Analiza akt przedmiotowej sprawy, w tym oświadczenie A.N. (k. 734), jasno dowodzą, że w momencie złożenia przez niego wniosku o ściganie oskarżonego o czyn z art. 197 § 1 k.k., A.N. nie przysługiwał status „osoby najbliższej”, skoro wcześniej jego małżeństwo z M.N. zostało rozwiązane przez rozwód. Skoro zatem, jako były małżonek, nie spełniał kryteriów, o których jest mowa w art. 115 § 11 k.k., nie miał tym samym legitymacji do złożenia w trybie art. 52 § 1 k.p.k. wniosku o ściganie wyżej wymienionego przestępstwa.

Za nieznaającą podstaw interpretacyjnych należy uznać sugestię prokuratora zawartą w pisemnej odpowiedzi na kasację, jakoby można było poszerzyć zakres osoby najbliższej o byłego małżonka na podstawie regulacji z art. 182 § 2 k.p.k. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że brak jest analogii między wykładnią art. 52 k.p.k., a przepisem art. 182 § 2 k.p.k., gdyż zupełnie inny jest cel tych regulacji. Na podstawie art. 182 § 1 k.p.k. osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań. Jest rzeczą oczywistą, że również na gruncie tego przepisu pojęcie „osoby najbliższej” jest tożsame z jej legalną definicją zawartą w art. 115 § 11 k.k. i nie podlega rozszerzającej wykładni.

Natomiast zgodnie z treścią art. 182 § 2 k.p.k. prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia. Przepis ten ma charakter wyjątkowy i odnosi się tylko i wyłącznie do sytuacji, gdy w charakterze świadka ma zeznawać były małżonek oskarżonego oraz osoba, która w przeszłości była związana z nim więzami przysposobienia. Jednak treść tego przepisu dodatkowo przemawia przeciwko możliwości uznania byłego małżonka za „osobę najbliższą” w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Gdyby bowiem mimo rozwiązania małżeństwa przez rozwód byli małżonkowie nadal pozostawali osobami najbliższymi, ze wszystkimi prawnymi konsekwencjami tego stanu rzeczy, w tym również co do możliwości wykonywania na podstawie art. 52 § 1 k.p.k. praw zmarłych pokrzywdzonych, wówczas zbędnym byłoby wprowadzanie odrębnego uregulowania z art. 182 § 2 k.p.k. Bez wątplenia przepis ten stanowi wyjątek i służy ochronie interesów świadka, pozwalając mu na uchylenie się od zeznawania w sytuacji, gdy konieczność złożenia zeznań przeciwko osobie, z którą w przeszłości łączyły ją więzy małżeńskie, prowadziłyby do konfliktu sumienia, a często mogłyby skłaniać świadka do ukrywania prawdy bądź zeznawania nieprawdy.

Jak już wcześniej zaznaczono, prawa pokrzywdzonego w razie jego śmierci mogą być wykonywane również przez prokuratora, ale tylko wówczas, gdy brak jest osób najbliższych dla pokrzywdzonego, albo osoby takiej nie ujawniono (art. 52 § 1 *in fine* k.p.k. por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 maja 2000 r., VKKN140/00, Lex nr 44981, Prok. i Pr. 2001/Nr 1, poz. 10; z dnia 17 maja 2000 r., VKKN145/00, OSNKW 2000/Nr 7–8, poz. 64; z dnia 16 kwietnia 2002r., VKKN60/02, LEX nr 53076, Prok. i Pr. 2002/Nr 12, poz. 4).

Nie ulega wątpliwości, że w przedmiotowym postępowaniu została ujawniona osoba najbliższa.

2) IVKK196/15 – wyrok SN – Izba Karna z dnia 12.01.2016 r.

Podstawa stwierdzenia wypełnienia znamienia, istotności naruszenia prawa do prywatności, ocena uporczywości działania sprawcy.

O istotności naruszenia prawa do prywatności nie decyduje sama treść materiałów powstała w wyniku nieuprawnionego wkroczenia w sferę prywatności pokrzywdzonego, ale przede wszystkim to, w jaki sposób do naruszenia doszło i ewentualnie jak często dochodziło do tych naruszeń.

Nieistotne dla znamienia istotności naruszenia prawa do prywatności jest to, że oskarżony nie rozpowszechnił utrwalonych materiałów. To, czy i ewentualnie w jaki sposób, sprawca rozporządził użytymi nagraniami lub zdjęciami, ma znaczenie dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu, nie może natomiast rzutować na kwestię wypełnienia znamion przestępstwa z art. 190a § 1 k.k.

Oczywiście błędny w świetle art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 115 § 11 k.k. jest pogląd, zgodnie z którym ocena uporczywości działania sprawcy powinna być odnoszona oddzielnie do każdej z osób pokrzyw-

dzonych, mimo że pomiędzy nimi zachodziły relacje, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., skoro w art. 190a § 1 k.k. w zakresie redakcji znamion przedmiotu czynności wykonawczej użyto alternatywy łącznej: „przez nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej”.

3) IKZP20/15 – uchwała SN – Izba Karna z dnia 25.02.2016 r.

Pozostawanie we wspólnym pożyciu osób tej samej płci w ujęciu art. 115 § 11 k.k.

Zawarty w powyższym artykule zwrot „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu” określa osobę, która pozostaje z inną osobą w takiej relacji faktycznej, w której pomiędzy nimi istnieją jednocześnie więzi duchowe (emocjonalne), fizyczne oraz gospodarcze (wspólne gospodarstwo domowe). Ustalenie istnienia takiej relacji, to jest „pozostawania we wspólnym pożyciu”, jest możliwe także wtedy, gdy brak określonego rodzaju więzi jest obiektywnie usprawiedliwiony. Odmienność płci osób pozostających w takiej relacji nie jest warunkiem uznania ich za pozostających we wspólnym pożyciu w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.

4) IIIKK72/15 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 3.06.2015 r.

Rodzeństwo stryjeczne a pojęcie osoby najbliższej.

Występek z art. 177 § 1 k.k. w zakresie określonym w jego § 3 pozostaje przestępstwem wnioskowym również wtedy, gdy zostanie popełniony w warunkach określonych w art. 178 k.k. Rodzeństwo stryjeczne, które można określić jako zstępnych rodzeństwa, nie wchodzi do kręgu osób najbliższych w rozumieniu art. 115 § 11 k.k.

5) IVKO98/14 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 4.03.2015 r.

Pojęcie osoby najbliższej a wspólne pożycie.

Zgodnie z art. 115 § 11 k.k. relacjami rodzinnymi dającymi status osoby najbliższej są relacje łączące stronę procesu z małżonkiem, wstępnym, zstępnym, rodzeństwem, powinowatym w tej samej linii lub stopniu, osobą pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonkiem. Wylczenie to jest kompletne i nie może być rozszerzone na inne osoby, w tym również na dzieci rodzeństwa, względnie rodzeństwo rodziców, kiedy to zachodzi pokrewieństwo trzeciego stopnia w linii bocznej.

Termin „wspólne pożycie”, którym ustawodawca posługuje się nie tylko w Kodeksie karnym i w Kodeksie postępowania karnego, czy w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, ale też w innych aktach prawnych, nie jest interpretowany jednolicie, chociaż niewątpliwie przeważa takie jego rozumienie, które za wspólne pożycie uznaje jedynie relację pomiędzy dwiema osobami, które chociaż nie zawarły związku małżeńskiego, pozostają jednak w stosunkach faktycznych takich, jakie charakteryzują stosunki pomiędzy małżonkami. Zarazem wskazuje się, że nawet bardzo intensywna więź psychiczna pomiędzy osobami, na przykład zstępnymi oraz wspólne prowadzenie gospodarstwa domowego nie uzasadnia nazwania tych relacji „wspólnym pożyciem”, bowiem przybierają one wtedy zwykle postać opieki, pieczy czy przyjaźni.

Trudności i niejednorodności interpretacyjne przemawiają za indywidualnym traktowaniem konkretnego przypadku, ale też za przyjęciem rozwiązania pośredniego, to jest takiego, które pojęcie wspólnego pożycia nie ogranicza do normalnie funkcjonującego małżeństwa i konkubinatu, jak też zbliżonego do niego pożycia osób tej samej płci, ale też nie przyjmuje, że wspólne pożycie ma miejsce zawsze wtedy, gdy wspólnemu zamieszkiwaniu towarzyszy silna, pozytywna więź emocjonalna.

We wspólnym pożyciu pozostają, poza oczywistym domniemaniem wynikającym z instytucji małżeństwa, osoby niezwiązane węzłem małżeństwa, o ile połączone są więzią uczuciową, fizyczną i gospodarczą, jak też osoby, pomiędzy którymi z racji wspólnego długotrwałego życia i przyjęcia określonego modelu tego życia, doszło do zawiązania relacji tożsamyh z najbliższymi relacjami rodzinnymi, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., na przykład relacji występujących pomiędzy rodzicami i dziećmi, bądź pomiędzy rodzeństwem.

6) IVKO1/15 – wyrok SN – Izba Karna z dnia 3.03.2015 r.

Pojęcie „wspólne pożycie”.

Termin „wspólne pożycie” należy rozumieć jedynie jako konkubinaty zgodnie z art. 115 § 11 k.k.

W przypadku przestępstw wnioskowych chwilą istotną dla ustalenia, czy sprawca przestępstwa jest dla pokrzywdzonego osobą najbliższą, jest nie tylko chwila popełnienia przestępstwa lub stwierdzenia, kto jest jego sprawcą, ale także chwila ewentualnego powstania stosunku rodzinnego związanego z pojęciem osoby najbliższej, także po popełnieniu przestępstwa, również już w toku dalszego postępowania, byle by przed jego prawomocnym zakończeniem.

7) KK247/13 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 21.01.2014 r.

Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie w razie śmierci pokrzywdzonego.

Wyłącznie osobom wymienionym w treści art. 115 § 11 k.k. przysługuje prawo realizacji uprawnień pokrzywdzonego w razie jego śmierci, zgodnie z art. 52 k.p.k. Zakres tych uprawnień nie może być w drodze wykładni rozszerzany na jakiegokolwiek inne podmioty.

Były małżonek nie spełnia kryteriów, o których jest mowa w art. 115 § 11 k.k., nie ma tym samym legitymacji do złożenia w trybie art. 52 § 1 k.p.k. wniosku o ściganie.

W sytuacji gdy, co prawda formalnie, uzyskano informację o istnieniu osoby najbliższej dla zmarłego pokrzywdzonego, lecz z przyczyn obiektywnych nie jest możliwe ustalenie jej miejsca pobytu i skuteczne doręczenie pism procesowych w szczególności celem pouczenia jej o przysługujących uprawnieniach, ten stan rzeczy należy uznać za równoznaczny z „brakiem lub nieujawnieniem” osoby najbliższej w rozumieniu art. 52 § 1 *in fine* k.p.k., co z kolei uprawnia prokuratora do wykonywania praw pokrzywdzonego, w tym również do złożenia wniosku o ściganie w zakresie tak zwanych przestępstw wnioskowych. W przeciwnym bowiem wypadku mogłoby dojść do paraliżu postępowania karnego, a w konsekwencji do naruszenia praw pokrzywdzonego oraz interesu społecznego.

8) IIIKK268/12 – wyrok SN – Izba Karna z dnia 21.03.2013 r.

Granice dowodu z opinii biegłego; zakaz wykorzystania poprzednio złożonych zeznań; pozostawianie we wspólnym pożyciu.

W sytuacji gdy nie dochodzi do przesłuchania pokrzywdzonego, wniosek o naprawienie szkody w trybie art. 46 § 1 k.k. może zostać złożony również w głosach stron, nawet odbieranych po wznowieniu postępowania.

Przepis art. 186 § 1 *in fine* k.p.k. obejmuje także zakaz odtwarzania takich „zeznań”, które nie były w sposób formalny protokołowane.

Użyty w art. 186 § 1 k.p.k. termin „zeznanie” należy rozumieć w sensie materialnym jako przekazanie informacji przez świadka podmiotowi wykonującemu czynności procesowe w ramach szeroko rozumianego postępowania karnego, dla celów tego postępowania i z inspiracji tego podmiotu.

Termin „wspólne pożycie” obejmuje osoby, które niezależnie od ich płci i wieku razem ze sobą żyją, co zakłada prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego oraz jak się zdaje określoną więź psychiczną.

9) IIAKa349/12 – wyrok SA Katowice z dnia 4.10.2012 r.

Brak udziału obrońcy ustanowionego w warunkach obrony obligatoryjnej w przesłuchaniu podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

Obowiązek wyznaczenia obrońcy z urzędu w przypadku określonym w art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. dotyczy zarówno etapu postępowania jurysdykcyjnego, jak i przygotowawczego. Jednakże samo ustanowienie obrońcy, w warunkach obrony obligatoryjnej, nie oznacza automatycznie obowiązkowego udziału

obrońcy w przesłuchaniu podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym. Tym samym nieuczestniczenie obrońcy w czynnościach przesłuchania podejrzanego w początkowej fazie postępowania przygotowawczego, nawet gdyby był już ustanowiony, w świetle przepisów art. 313 § 1, 314 i 317 § 1 i 2 k.p.k. nie stanowi samo w sobie obrazy przepisów dotyczących postępowania.

Nieuzasadnione jest przyjęcie, że za osobę pozostającą we wspólnym pożyciu w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., a co za tym idzie, osobę najbliższą według art. 183 § 1 k.p.k. można uznać znajomego, kolegę, który udostępni danej osobie lokal czy pomieszczenie do czasowego zamieszkania. Dla uznania kogoś za osobę pozostającą we wspólnym pożyciu wymagane jest stwierdzenie szczególnej więzi łączącej tę osobę ze świadkiem, odpowiadającej tej, która występuje w związku małżeńskim, mimo że małżeństwo nie zostało zawarte.

10) IIKK268/11 – wyrok SN – Izba Karna z dnia 26.04.2012 r.

Ustanie stosunku powinowactwa a prawo odmowy zeznań.

Przysługujące powinowatemu prawo odmowy zeznań nie dezaktualizuje się na skutek ustania małżeństwa jego krewnego z oskarżonym. Z uwagi na sposób unormowania powinowactwa w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, fakt ten nie pozbawia powinowatego statusu osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. Zgodnie bowiem z dyspozycją przepisu art. 61 § 1 k.r.o. powinowactwo trwa mimo ustania małżeństwa.

11) VKK296/09 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 4.02.2010 r.

Usprawiedliwienie nieobecności zaświadczeniem lekarskim, rodzic zastępczy a osoba najbliższa.

Niepełnienie wymogu, o którym mowa w art. 117 § 2a k.p.k., ma znaczenie jedynie dla uznania nieobecności uczestnika procesu za nieusprawiedliwioną i otwarcia sądowi możliwości stosowania wobec niego środków przymusu procesowego lub prowadzenia rozprawy pod jego nieobecność. Jeżeli zaś zaświadczenie, wystawione przez lekarza innego niż lekarz sądowy, nie budzi wątpliwości co do wskazywanej w niej okoliczności, sąd powinien wprawdzie zażądać od uczestnika przedstawienia zaświadczenia wystawionego przez podmiot wskazany w powyższym przepisie, ale gdy tego nie uczyni i uzna nieobecność danego uczestnika procesu za usprawiedliwioną, z wszelkimi tego konsekwencjami procesowymi, nie można traktować takiego postąpienia jako naruszenia prawa, które samo w sobie może mieć wpływ na treść orzeczenia.

Umieszczenie małoletniego tymczasowo w rodzinie zastępczej, a następnie także na stałe z powierzeniem rodzicom zastępczym opieki nad dzieckiem, nie oznacza ukształtowania się między takim małoletnim a rodzicem zastępczym (opiekunem) stosunku, o którym mowa w art. 115 § 11 k.k.

12) VKK12/08 – wyrok SN – Izba Karna z dnia 23.07.2008 r.

Niedopuszczalność odmowy złożenia zeznań przez byłą konkubinę oskarżonego, podstawa zwolnienia od złożenia zeznań.

„Była konkubina” nie miała prawa do tego, by zgodnie z treścią art. 182 § 1 k.p.k. odmówić złożenia zeznań. Prawo do odmowy zeznań przysługuje wyłącznie osobom najbliższym. Krąg tych osób jednoznacznie definiuje przepis art. 115 § 11 k.k. Stosownie do jego brzmienia za osobę najbliższą nie może być uznana była konkubina, jako że ta nie pozostaje z oskarżonym we wspólnym pożyciu. Tym samym nie spełnia warunku wskazanego wprost w tym przepisie zaliczenia jej do osób najbliższych. Podstawą zwolnienia od złożenia zeznań lub odpowiedzi na pytania, stosownie do treści przepisu art. 185 k.p.k. jest wyłącznie „szczególnie bliski stosunek osobisty łączący świadka z oskarżonym”. Przy czym to występujący o zwolnienie musi istnienie tego rodzaju stosunku pomiędzy nim a oskarżonym uprawdopodobnić.

13) IIKK176/04 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 7.07.2004 r.

Legitymacja do złożenia wniosku o ściganie.

Pojęcie „wspólne pożycie” odnoszone jest wyłącznie do konkubinatu, a w szczególności do związku osób o różnej płci, odpowiadającego od strony faktycznej stosunkowi małżeństwa, którym w myśl art. 18 Konstytucji jest wyłącznie związek osób różnej płci.

14) IVKK63/03 – postanowienie SN – Izba Karna z dnia 27.05.2003 r.

Zwolnienie świadka od obowiązku składania zeznań.

Rzecz wszak w tym, że na gruncie art. 185 k.p.k. chodzi o aktualnie istniejący stosunek osobisty, a przepis ów zakłada przy tym fakultatywność zwolnienia. Zatem do organu procesowego należy decyzja, czy dany stosunek osobisty, nawet gdy zachodzi, przeważa nad interesem wymiaru sprawiedliwości i to tak, że zasadne jest nadanie mu prymatu i zwolnienie świadka od prawnego obowiązku złożenia zeznań.

15) IIAKa17/03 – wyrok SA Kraków z dnia 20.02.2003 r.

Status osoby najbliższej na gruncie prawa karnego.

Status osoby najbliższej przyznany jest zarówno rodzeństwu małżonka, jak i małżonkom rodzeństwa oskarżonego.

16) IIAKa334/02 – wyrok SA Katowice z dnia 7.11.2002 r.

Prawo osoby najbliższej do odmowy zeznań.

Ciotka oskarżonego nie jest osobą uprawnioną do korzystania z prawa do odmowy zeznań, bowiem nie spełnia kryteriów „osoby najbliższej” określonych w definicji.

17) IIAKa234/01 – wyrok SA Łódź z dnia 30.01.2002 r.

Brat konkubiny a osoba najbliższa.

Definicję osoby najbliższej określa art. 115 § 11 k.k. Przepis ten nie przewiduje prawa do odmowy zeznań bratu konkubiny oskarżonego.

ZAKOŃCZENIE

Motywy przewodnim tego opracowania był fakt, iż jego autorzy, w czasie pełnienia służby w jednostkach terenowych oraz podczas prowadzenia obecnie zajęć w Centrum Szkolenia Policji ze słuchaczami szkolenia zawodowego podstawowego oraz szkoleń specjalistycznych z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego, bardzo często spotykają się z terminem prawnym „osoba najbliższa”, który ma często kluczowe znaczenie dla ostatecznego rozstrzygnięcia prowadzonego postępowania przygotowawczego czy jurysdykcyjnego. O ile samo pojęcie nie budzi większych kontrowersji, o tyle relacje, które mogą ewentualnie zachodzić pomiędzy potencjalnymi powinowatymi, przysposabiającym i przysposobionym oraz ich krewnymi, a także pomiędzy osobami pozostającymi we wspólnym pożyciu, niejednokrotnie sprawiają poważne kłopoty teoretykom i praktykom nauki prawa karnego. Z tych względów, satysfakcjonujące dla pomysłodawców opracowania będzie, jeżeli po jego lekturze uda się uniknąć chociażby jednego błędu procesowego, który może wystąpić w sytuacji niepoinformowania „osób najbliższych” o ich uprawnieniach w stosunku do podejrzanego lub oskarżonego, możliwości wejścia w uprawnienia procesowe pokrzywdzonego po jego śmierci, fakultatywnej możliwości objęcia ściganiem karnym tych osób przy tzw. przestępstwach względnie wnioskowych bądź też możliwością objęcia ochroną prawną „osób najbliższych” dla pokrzywdzonego czy świadka, w kontekście realnego zagrożenia życia lub mienia, ze strony sprawców najpoważniejszych przestępstw.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

.....

Daniluk P., *Komentarz do art. 115 Kodeksu karnego*, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 6. Jachimowicz M., *Przestępstwo stalkingu w świetle noweli Kodeksu karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 3.

Majewski J., *Komentarz do art. 115 Kodeksu karnego. Kodeks karny*, w: *Część ogólna, Komentarz LEX*, red. A. Zoll, Warszawa 2012.

Sobczak J., *Osoba bliska a osoba najbliższa*, „Gazeta Lekarska”, wydanie z 22 grudnia 2016 r.

Wiśniewski C., *Osoba najbliższa w polskich kodeksach karnych*, *Miscellanea Historico-Iuridica* 2014, tom XIII.

Akty prawne

.....

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 2086).

Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2019 r. poz. 537, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1600, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (D. U. z 2018 r. poz. 1987, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. poz. 21).

Wykaz orzeczeń nietezowanych

.....

II AKa 237/18 – wyrok SA Wrocław z dnia 24.01.2019 r.

II GSK 4749/16 – wyrok NSA (N) z dnia 14.12.2018 r.

II AKa 304/17 – wyrok SA Gdańsk z dnia 19.10.2017 r.

I ACa 1305/16 – wyrok SA Kraków z dnia 3.02.2017 r.

II AKz 321/16 – postanowienie SA Kraków z dnia 29.09.2016 r.

VI SA/Wa 212/16 – wyrok WSA Warszawa z dnia 16.05.2016 r.

II SA/Bd 1507/15 – wyrok WSA Bydgoszcz z dnia 15.03.2016 r.

II AKa 207/15 – wyrok SA Lublin z dnia 2.02.2016 r.

II AKa 139/15 – wyrok SA Łódź z dnia 27.08.2015 r.

II SA/Wa 390/14 – wyrok WSA Warszawa z dnia 11.12.2014 r.

II AKa 160/14 – wyrok SA Wrocław z dnia 25.06.2014 r.

II AKa 279/13 – wyrok SA Łódź z dnia 6.02.2014 r.

.....

II AKz 203/13 – postanowienie SA Warszawa z dnia 16.04.2013 r.
II SA/Wa 74/13 – wyrok WSA Warszawa z dnia 19.03.2013 r.
II SA/Wa 1597/12 – wyrok WSA Warszawa z dnia 20.11.2012 r.
VI SA/Wa 71/11 – wyrok WSA Warszawa z dnia 23.05.2011 r.
I SA/Go 1112/10 – wyrok WSA Gorzów Wielkopolski z dnia 2.03.2011 r.
II SA/Wa 1208/10 – wyrok WSA Warszawa z dnia 4.01.2011 r.
I OSK 1720/09 – wyrok NSA (N) z dnia 16.03.2010 r.
II SA/Wa 356/07 – wyrok WSA Warszawa z dnia 14.05.2007 r.
I OSK 509/06 – wyrok NSA (N) z dnia 15.02.2007 r.
III KZ 66/06 – postanowienie SN - Izba Karna z dnia 12.10.2006 r.
IV SA/Wa 2022/05 – wyrok WSA Warszawa z dnia 25.05.2006 r.
III KK 5/06 – postanowienie SN - Izba Karna z dnia 23.03.2006 r.

Orzecznictwo

.....

Wyrok SN z dnia 5 listopada 1981 r. sygn. I KR 240/81.
Wyrok SN z dnia 10 listopada 1976 r. sygn. VKR 184/76.
Wyrok SN z dnia 5 lutego 1971 r. sygn. IV KR 253/70.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 14 marca 1991 r. sygn. II AkR 16/91.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 1992 r. sygn. II AkR 37/92.
Postanowienie SN z dnia 4 lutego 2010 r. sygn. VKK 296/09.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 grudnia 2012 r. sygn. II AKa 165/12.
Wyrok SN z dnia 5 września 1973 r. sygn. IV KR 197/73.
Wyrok SN z dnia 15 października 1975 r. sygn. V KR 93/75.
Wyrok SA w Krakowie z dnia 11 grudnia 1997 r. sygn. II A Ka 226/97.
Wyrok SN z dnia 12 listopada 1975 r. sygn. V KR 205/75.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 października 2012 r. sygn. II AK a 349/12.
Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1995 r. sygn. I CO 5/55, nr 3, poz. 46.
Wyrok SA w Białymstoku z dnia 23 lutego 2007 r. sygn. I ACA 590/06.
Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r. sygn. I KZP 20/15.

Strony internetowe

.....

portal Infor.-pl-prawo-Osoba najbliższa w rozumieniu prawa karnego-2019 r.
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Powinowactwo_\(prawo\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Powinowactwo_(prawo)).
<http://prawo.pracemgr.com.pl/charakter-prawny-stosunku-przysposobienia/>.
<http://bip.ms.gov.pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/orzeczenia-w-sprawach-dotyczacych-polski/download.265,0htm> [dostęp: 10.10.2013 r.].

WYKAZ TYTUŁÓW WYDAWANYCH W SERII „MATERIAŁY DYDAKTYCZNE”

2009 r.

1. **M. Pilaciński**, *Materiały szkoleniowe dotyczące podstaw wiedzy z zakresu technologii oświetleniowej*
2. **ZTO CSP**, *Skrypt dla słuchaczy kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej w komórkach techniki operacyjnej z zakresu prowadzenia obserwacji pieszej (poufne)*
3. **M. Pokrzywa**, *Wybrane aspekty prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o uprowadzenie małoletniego określonych w art. 211 k.k.*
4. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji. Zestaw zadań dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*
5. **A. Grygutis, P. Sobiech, A. Wilisowski**, *Prowadzenie działań pościgowych przez Policję (SP w Katowicach)*
6. **P. Sielecki, P. Sobiech, D. Pluta**, *Broń palna (SP w Katowicach)*
7. **S. Liszkiewicz**, *Przeszukanie i czynności zbliżone do przeszukania*

2010 r.

8. **P. Górnik, J. Kaleta**, *Postępowanie mandatowe za wykroczenia skarbowe (SP w Katowicach)*
9. **J. Sterczewski, K. Fojcik**, *Strzelba gładkolufowa SDASS Imperator kal. 12/76 – wyd. II (SP w Katowicach)*
10. **S. Korecki**, *Postępowanie w sprawach nieletnich – cz. II (SP w Katowicach)*
11. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego*
12. **M. Bondel**, *Ogumienie. Podstawowe zagadnienia*
13. **H. Purzyńska**, *Sprawdzanie osób, pojazdów, dokumentów, rzeczy w KSIP. Ćwiczenia dla słuchaczy*
14. **A. Lazur (red.)**, *Kazusy z prawa karnego materialnego. Suplement – rozwiązania kasusów*
15. **W. Radecki, M. Śrubka**, *Przyjęcie informacji o przestępstwie i przesłuchanie świadka*
16. **D. Boruszewski, R. Kobryś**, *Kontrola transportu drogowego. Pojazdy nienormatywne – szczegółowe regulacje prawne (stan prawny na 31.01.2010 r.)*
17. **J. Misiak**, *Wykonywanie poleceń uprawnionych organów oraz udzielanie pomocy i asysty*
18. **W. Łabuz**, *Przeszukanie osoby, pomieszczeń i rzeczy*
19. **R. Maj, J. Zając (red.)**, *Poszukiwanie osób i rzeczy oraz ujawnienia sprawców przestępstw w ramach wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych*
20. **D. Baj, T. Fećki, T. Grochowski, W. Halicki**, *Część szczególna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*
21. **R. Kobryś, A. Sałkowska**, *Zatrzymanie pojazdu do kontroli. Zakres podstawowy*
22. **P. Górnik**, *Podstawy prawne funkcjonowania oraz zadania straży gminnych (SP w Katowicach)*
23. **W. Jasińska, V. Grudzień**, *Postępowanie nakazowe a wnioski oskarżyciela o skazanie bez przeprowadzania rozprawy (SP w Katowicach)*
24. **A. Lazur**, *Przepisy karne wybranych ustaw szczególnych*
25. **J. Wróbel, A. Chechelski**, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny (SP w Katowicach)*
26. **T. Stechnij, P. Wąsiel**, *Szkolenie strzeleckie – zbiór podstawowych materiałów pomocniczych dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego (SP w Katowicach)*
27. **M. Szlauer**, *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet (SP w Katowicach)*
28. **A. Kłosek, J. Wróbel**, *Obowiązki policjanta pełniącego służbę w PDOZ (SP w Katowicach)*
29. **A. Kłosek, W. Kreihls**, *Udzielanie informacji środkom masowego przekazu (SP w Katowicach)*

30. **T. Sibiela**, *Sprawdzenie i weryfikacja numeru identyfikacyjnego pojazdu podczas kontroli drogowej* (SP w Katowicach)
31. **A. Cichy, T. Mreńca**, *Prawne aspekty bezpieczeństwa w sieci internetowej (wybrane zagadnienia)*. (SP w Katowicach)
32. **K. Bodzioch, D. Poważa**, *Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych* (SP w Katowicach)
33. **T. Maczuga, M. Milewski, W. Brzozowski**, *Wybrane elementy taktyki zatrzymania osób w pomieszczeniach*
34. **E. Ciborowska, T. Fęcki, E. Jakimiuk, D. Korolczuk**, *Część ogólna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń oraz elementy wstępu do prawoznawstwa*
35. **A. Dubińska-Donder, R. Idzikowski, M. Lis-Walewska**, *Wykonywanie czynności w sprawach o wykroczenia*

2011 r.

36. **R. Maj, J. Zając**, *Przestępstwa komputerowe*
37. **L. Dyduch**, *Policja a straż gminna (miejska) – realizacja uprawnień oraz stosowanie przez strażników gminnych (miejskich) środków przymusu bezpośredniego i broni palnej bojowej*
38. **R. Kobryś, R. Kuchar**, *Zasady ogólne stosowania urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów*
39. **M. Bogusz, I. Bogusz**, *Oględziny miejsca zdarzenia złożone pod względem organizacyjnym*
40. **A. Dyrda**, *Kontrola operacyjna. Wyciąg z aktów prawnych*
41. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji – zbiór materiałów szkoleniowych policji francuskiej*
42. **B. Kiliszek, W. Woźny**, *Rola i zadania dowódcy nieetatowej grupy rozpoznania minersko-pirotechnicznego na miejscu zdarzenia (poufne)*
43. **D. Szymanik**, *Badania techniczne pojazdów*
44. **L. Dyduch**, *Przygotowanie i dyslokacja służby patrolowej*
45. **R. Doliński, A. Gierak, J. Orłowski**, *Fotoradary*
46. **L. Dyduch**, *Wybrane przepisy prawne regulujące pracę spottersa*
47. **R. Socha, B. Kaczmarczyk**, *Wyspecjalizowane instytucje realizujące zadania na rzecz bezpieczeństwa. Cz. I – Formacje uzbrojone właściwe w sprawach bezpieczeństwa publicznego*
48. **G. Perz**, *Zasady zachowania się policjantów*
49. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego. Wydanie zaktualizowane i uzupełnione*
50. **J. Misiak**, *Przestępstwo a wykroczenie. Analiza porównawcza*
51. **Ł. Długołęcki**, *Nowoczesne systemy nawigacyjne wykorzystywane w służbie patrolowej na wodach*
52. **J. Przasnyski, R. Rozenek**, *Bezpieczeństwo i zagrożenia podczas pokonywania zakrętów na drodze*
53. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Ustalanie sprawców przestępstw popełnianych za pośrednictwem Internetu*
54. **M. Wziątek, A. Przybylik**, *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obrończe*
55. **W. Różycki**, *Podstawowe zabiegi resuscytacji wobec tonących*
56. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Cyberprzemoc*
57. **M. Król**, *Konwoje i doprowadzenia osób*
58. **K. Szczerbaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obewładniające stosowane przez polską Policję. Część I*
59. **G. Wiorowski, K. Lubryczyński**, *Tresura psów służbowych. Tropienie śladów ludzkich*
60. **L. Dyduch**, *Taktyka interwencji wobec wybranych kategorii osób*

2012 r.

61. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Postuśzerstwo ogólne*
62. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Praktyczne wykorzystanie Systemu Poszukiwawczego Policji*
63. **Ł. Szwejkowski**, *Przestępstwa z nienawiści. Wybrane zagadnienia*
64. **Z. Mikulski**, *Motocyklowa asysta honorowa*

65. **A. Cholewski**, *Sposoby sprawdzania obiektów pod względem bezpieczeństwa minersko-pirotechnicznego*
66. **G. Leśniak, J. Kuźmiński, A. Wiśniewski**, *Kształtowanie ogólnej sprawności fizycznej w kontekście działań interwencyjnych funkcjonariuszy Policji*
67. **I. Kordas**, *Praktyczne aspekty pracy operacyjnej Policji. Tabele pomocnicze i założenia do ćwiczeń*
68. **A. Przekaziński, R. Szczech**, *Czas pracy kierowców*
69. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Kazusy dotyczące zagadnień informatycznych*
70. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji na szkoleniu zawodowym podstawowym*
71. **D. Golicki, H. Kowalik**, *Budowa i działanie broni palnej krótkiej. Pytania i odpowiedzi*
72. **M. Prokopczyk, R. Ośka, M. Hańczuk**, *Tresura psów służbowych. Wyszukiwanie zapachów materiałów wybuchowych*
73. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Bezpieczeństwo podczas hamowania awaryjnego*
74. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Pozycja kierującego za kierownicą*
75. **D. Baj, D. Bober**, *Kary i środki karne na gruncie Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń*
76. **D. Cyma-Końska**, *Interwencja policyjna wobec przemocy w rodzinie*
77. **K. Szczerbaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obezwładniające stosowane przez polską Policję. Część II*
78. **D. Chodziński**, *Pranie pieniędzy jako jedna z form działania zorganizowanych grup przestępczych*
79. **A. Rybicka-Nowek**, *Wybrane zagadnienia z zakresu praw człowieka. Poradnik dla nauczyciela policyjnego*
80. **J. Konieczny, B. Hajdacki**, *Pistolety maszynowe wykorzystywane w Policji*
81. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Psy do wyszukiwania zapachów narkotyków*
82. **S. Ronowicz, I. Bogusz, D. Śledziwski, W. Weremko**, *Podstawowe wiadomości z fotografii kryminalistycznej*

2013 r.

83. **M. Pilaciński, R. Szczech, D. Szymanik**, *Układy kierownicze pojazdów*
84. **I. Bogusz, M. Bogusz**, *Technika kryminalistyczna – ślady biologiczne*
85. **D. Bober, D. Baj**, *Odpowiedzialność dyscyplinarna policjanta*
86. **R. Kobryś**, *Potrącenie pieszego – wybrane zagadnienia z zakresu rekonstrukcji wypadku drogowego*
87. **Ł. Szwejkowski**, *Korupcja – wybrane zagadnienia*
88. **G. Jankowski**, *Etyka zawodowa policjanta w aspekcie wybranych przymiotów osobowych*
89. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, D. Kulikowski**, *Kierowanie ruchem drogowym*
90. **K. Mikosza**, *Rola i zadania Policji w zwalczaniu terroryzmu*
91. **R. Socha, M. Karpeta**, *Dziecko jako ofiara przemocy*
92. **D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu*
93. **R. Maj**, *Poszukiwanie osób zaginionych oraz postępowanie w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości*
94. **M. Śrubka**, *Karnoprosesowe aspekty zabezpieczenia mienia*
95. **M. Lis-Walewska, A. Mańko-Czajka**, *Środki oddziaływania wychowawczego stosowane wobec sprawcy wykroczenia*
96. **B. Krzemień**, *Resuscytacja krążeńiowo-oddechowa (Basic Life Support – BLS)*
97. **A. Pawłowski, J. Pośpiech**, *Podstawy interwencji policyjnych ze szczególnym uwzględnieniem zasad podejmowania czynności wobec osób z zaburzeniami psychicznymi oraz nosicieli wirusa HIV*
98. **K. Zalewski**, *Zdarzenia zakłócające prawidłowy przebieg służby w PDOZ*
99. **G. Perz**, *Wybrane zagadnienia historii Policji*
100. **D. Szymanik**, *Oświetlenie nowoczesnych samochodów a bezpieczeństwo jazdy w warunkach nocnych*
101. **G. Winnicki**, *Zacięcia broni palnej krótkiej*

- 102. K. Zaranek**, *Oględziny pojazdu jednośladowego na przykładzie motocykla Honda CBX 750*
- 103. D. Śledziwski**, *Dowód osobisty – zabezpieczenia stwierdzające autentyczność dokumentu*
- 104. I. Bogusz**, *Dokumentacja fotograficzna z oględzin miejsca zdarzenia z uwzględnieniem makrofotografii i fotografii w świetle UV*
- 105. W. Nienałtowski, R. Nienałtowski**, *Administracyjno-prawne aspekty wydawania pozwoleń na broń palną*
- 106. S. Hołoweńko, Z. Jagielski, R. Szczech**, *Technika kierowania samochodem*
- 107. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko mieniu – w świetle aktualnego orzecznictwa*
- 108. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji szkolenia podstawowego zawodowego (stan prawny na 3.12.2013 r.)*
- 109. M. Śrubka**, *Przesłuchanie świadka w procesie karnym*

2014 r.

- 110. M. Walczuk, M. Bogusz, I. Bogusz**, *Ślady biologiczne – analiza mechanizmu powstawania plam krwi i możliwości jej wykorzystania w procesie wykryczym*
- 111. M. Łojek, J. Setniewska**, *Wybrane akty wykonawcze z zakresu kontroli ruchu drogowego*
- 112. P. Kreczmański, P. Pińczuk**, *Tresura psów służbowych. Szkolenie psów tropiących*
- 113. M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Postępowanie sprawdzające i postępowanie w niezbędnym zakresie (art. 307 i 308 kpk)*
- 114. D. Boruszewski, M. Jackowski, S. Hołoweńko**, *Wymagane dokumenty podczas wykonywania przewozu drogowego*
- 115. A. Rybicka, K. Winnicka**, *Legitymowanie osób transeksualnych*
- 116. L. Dyduch, K. Świerczewski, W. Biedrzycki**, *Użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego przez policjantów*
- 117. A. Idzikowski**, *Szkolenie strzeleckie. Bezpieczeństwo – charakterystyka zagadnienia*
- 118. A. Mańko-Czajka**, *Postępowanie przyspieszone w sprawach o wykroczenia*
- 119. D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu (wydanie II)*
- 120. K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Krajowy System Informatyczny Policji w teorii i praktyce. Ćwiczenia*
- 121. S. Klimaszewski**, *Wybrane elementy postępowania w sprawach nieletnich – część I*
- 122. M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Świadek wykroczenia*
- 123. S. Ronowicz**, *Fotografia kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych*
- 124. W. Biedrzycki, K. Świerczewski**, *Charakterystyka funkcjonowania dzielnicowego w Policji*
- 125. R. Nienałtowski**, *Wybrane przestępstwa i wykroczenia dotyczące broni palnej i amunicji*
- 126. W. Weremko**, *Dokumentacja uzupełniająca z oględzin miejsca zdarzenia. Szkice i plany*
- 127. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – w świetle aktualnego orzecznictwa*

2015 r.

- 128. M. Śrubka, D. Korolczuk, A. Przybylik**, *Policjant jako oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*
- 129. P. Chelber, P. Winnicki**, *Podstawy łączności w Policji*
- 130. K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Przygotowanie policjanta do wykorzystania przez Policję do robku prawnego Schengen*
- 131. M. Śmiałek**, *Subkultury młodzieżowe w Polsce – wybrane zagadnienia*
- 132. J. Misiak, J. Golał**, *Karne i administracyjne aspekty wprowadzenia do obrotu paliwa niespełniającego norm jakościowych. Wpływ wadliwego jakościowo paliwa na środowisko naturalne*
- 133. R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Zastrzeżenie dokumentów tożsamości – System Dokumenty Zastrzeżone*

- 134. M. Komosiński, A. Pawłowski, C. Suszyński**, *Zasady przyjmowania, przekazywania i zwalniania osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia*
- 135. R. Rozenek**, *Wideorejestratory PolCam i Videorapid 2. Obsługa urządzeń*
- 136. L. Dyduch**, *Bezpieczeństwo w czasie realizacji czynności i działań policyjnych*
- 137. I. Bogusz, M. Bogusz**, *Ślady kryminalistyczne – dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*
- 138. A. Czekaj, R. Grabski**, *Obserwacja jako metoda pracy operacyjnej (poufne)*
- 139. R. Grabski, A. Czekaj**, *Błędy występujące w obserwacji (poufne)*
- 140. G. Sadowski, Z. Herbuś**, *Sposoby radzenia sobie ze stresem podczas prowadzenia obserwacji (poufne)*
- 141. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego w świetle aktualnego orzecznictwa*
- 142. R. Rozenek, J. Przasnyski, M. Gemza**, *Kwalifikacja zdarzeń drogowych oraz polecenia i sygnały wydawane przez policjanta na miejscu zdarzenia drogowego*
- 143. M. Śrubka**, *Formy popełnienia przestępstwa*
- 144. R. Idzikowski**, *Analiza wykroczenia z art. 86 i 87 kw*
- 145. J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i wiarygodności dokumentów – z przykładami aktualnego orzecznictwa*
- 146. M. Jackowski**, *Procedury postępowania policjanta przy wypadku z udziałem pojazdu przewożącego żywe zwierzęta*
- 147. D. Cyma-Końska, R. Wójcik**, *Kontrola osobista a przeszukanie*
- 148. L. Dyduch**, *Znaczenie odprawy do służby prewencyjnej*
- 149. A. Twardo**, *Przyjmowanie i pobyt osób doprowadzonych do izb wytrzeźwień*

2016 r.

- 150. R. Kobryś, R. Kuchar, J. Kozłowski**, *Zasady ogólne stosowania urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów, wydanie II poprawione*
- 151. Ł. Wilczak, W. Kucyk**, *Ogniowy sposób inicjowania wybuchu*
- 152. A. Krajewska, D. Baj, R. Wróblewski**, *Immunitet dyplomatyczny – historia, zakres, obowiązywanie na gruncie prawa karnego i prawa wykroczeń*
- 153a. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I*
- 153b. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II*
- 154. A. Twardo**, *Policyjne izby dziecka – zarys problematyki*
- 155. K. Świerczewski**, *Wybrane zagadnienia dotyczące zatrzymania osób przez Policję*

2017 r.

- 156. K. Bakalarczyk-Burakowska**, *Ochrona praw autorskich materiałów publikowanych w Internecie*
- 157a. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I. Wydanie II uzupełnione*
- 157b. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II. Wydanie II uzupełnione*
- 158. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu wstępu do prawoznawstwa oraz prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*
- 159. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu przepisów karnych ustaw szczególnych*
- 160. L. Dyduch**, *Korzystanie przez policjantów z pomocy określonych prawnie podmiotów podczas wykonywania obowiązków służbowych*
- 161. R. Idzikowski**, *Instytucja świadka w procesie karnym*

- 162.** E. Jakimiuk, *Wybrane akty prawne z zakresu prawa karnego procesowego*
- 163.** E. Jakimiuk, *Wybrane akty prawne z zakresu wykonywania poleceń uprawnionych organów oraz udzielania pomocy i asysty*
- 164.** E. Jakimiuk, *Wybrane akty prawne z zakresu procesowego prawa wykroczeń*

- 165.** W. Weremko, *Dowód osobisty „wzór 2015” – zabezpieczenia* (opublikowane tylko w wersji elektronicznej)
- 166.** M. Lis-Walewska, J. Golać, *Wybrane wykroczenia i przestępstwa popełniane na wodach i terenach przywodnych*
- 167.** T. Midro, *Bezpieczeństwo imprez masowych*

2018 r.

- 168.** M. Śmiałek, *Mediacja w sprawach nieletnich (wybrane zagadnienia)*
- 169.** M. Wawryn, *Doprowadzenie osoby do wytrzeźwienia – uprawnienia i obowiązki policjanta*
- 170.** J. Misiak, K. Smolarek, *Wybrane aspekty instytucji świadka incognito*
- 171.** K. Rejmer, *Uprowadzenie dla okupu – rys ogólny i aspekty prawne*
- 172.** D. Golicki, *Budowa i działanie broni palnej długiej. Pytania i odpowiedzi*
- 173.** Z. Mikulski, *Rodzaje i sposoby oznaczeń umożliwiających identyfikację pojazdu*
- 174.** E. Jakimiuk, *Część szczególna materialnego prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*

- 175.** L. Dyduch, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych – cz. I. Bezpieczeństwo*
- 176.** R. Nienałtowski, *Organizacja i zasady funkcjonowania Przyjaznego Pokoju Przesłuchań Dzieci*
- 177.** E. Jakimiuk, *Elementy wstępu do prawnoznawstwa oraz część prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*
- 178.** D. Chęsy, L. Dyduch, *Żebractwo jako zjawisko patologii społecznej*
- 179.** M. Wysocka, *Ustawowe znamiona wybranych wykroczeń przeciwko mieniu – tablice poglądowe z komentarzem*

2019 r.

- 180.** K. Świerczewski, *Wybrane zagadnienia dotyczące doprowadzeń osób przez Policję – przepisy prawne*
- 181.** J. Kuźmiński, *Współdziałanie patrolu dwuosobowego podczas zatrzymania niebezpiecznej osoby poruszającej się pojazdem. Wybrane przepisy prawne*
- 182.** K. Puławska, M. Komosiński, *Zasadność legitymowania osób*

- 183.** M. Lis-Walewska, *Pouczenie oraz mandat karny jako środki prawne reakcji na wykroczenia*
- 184.** C. Suszyński, *Taktyka realizacji pościgów policyjnych*
- 185.** L. Dyduch, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych*
- 186.** J. Golać, D. Baj, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu. Znamiona oraz aktualne orzecznictwo*